

TYÖASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 6/1999 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä syyskuuta 1999 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtion talousarvioesityksen vuodelle 2000 (HE 40/1999 vp).

Työasiainvaliokunta on päättänyt eduskunnan työjärjestyksen 18 a §:n 3 momentin nojalla antaa toimialaansa koskevan lausunnon valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- talousjohtaja Jukka Lumenko, ylitarkastaja Timo Jokiperä, ylitarkastaja Jukka Ristanie-mi ja erikoissuunnittelija Eeva Vattulainen, työministeriö
- finanssineuvos Helena Tarkka, valtiovarain-ministeriö
- suunnittelupäällikkö Jouko Könnölä, opetus-ministeriö
- osastopäällikkö Kalle J. Korhonen, kauppa- ja teollisuusministeriö
- apulaisosastopäällikkö Matti Toiviainen, so-siaali- ja terveystieteiden ministeriö
- osastopäällikkö Kaija Jumppanen, Uuden-maan TE-keskus

- osastopäällikkö Juhani Sundell, Satakunnan TE-keskus
- tutkimusjohtaja Seija Ilmakunnas, Valtion ta-loudellinen tutkimuskeskus
- pääsihteeri Seppo Leppänen, Talousneuvosto
- toimistonjohtaja Markku Uusitalo, Järven-pään työvoimatoimisto
- toimistonjohtaja Matti Harju, Savukosken työvoimatoimisto
- maakuntasihteeri Helena Aaltonen, Kainuun Liitto
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava
- työvoimapolitiittinen asiamies Martti Huttu-nen, Palvelutyönantajat
- ekonomisti Erkki Laukkanen, Suomen Am-mattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- pääekonomisti Pasi Holm, Suomen Yrittäjät
- työvoimapolitiittinen asiamies Pekka Castren, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiamies Leila Kurki, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- hallituksen jäsen Kari Hanka, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Talous- ja elinkeinopolitiikka ovat luoneet pohjaa työllisyyden viime vuosien myönteiselle kehitykselle. Tavoitteena on nostaa työllisyysastetta edelleen kohti 70 prosenttia, minkä saavuttaminen edellyttää työllisyyteen ensisijaisesti vaikuttavista tekijöistä huolehtimista. Korkea työllisyysaste perustuu yritystoiminnan luomaan työvoiman kysyntään ja ammattitaitoisen työvoimatarjonnan kohtaamiseen. Päävastuu näistä tekijöistä kuuluu muille ministeriöille kuin työministeriölle, jonka hallinnonalan toimin pyritään erityisesti poistamaan työmarkkinoiden toimivuutta ja työllisyyttä haittaavia tekijöitä. Valiokunta korostaa sitä, että työllisyyden perusedellytyksistä ja työllisyydestä huolehtiminen voi onnistua vain ministeriöiden, julkisen ja yksityisen sektorin sekä valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten toimijoiden yhteistyöllä. Eri tahojen yhteistyön kohteista valiokunta haluaa nostaa esille Euroopan unionin työllisyysuuntaviivojen mukaisiin tavoitteisiin kuuluvan yrittäjyyden suosimisen ja riittävän panostuksen tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä markkinointiin.

Valtion ensi vuoden talousarvion yleisperusteluissa todetaan hallinnonalojen toimintamäärärahojen sisältävän määrärahat myös mahdollisiin palkankorotuksiin vuodelle 2000. Valiokunta pitää tätä työvoimapolitiikan toimeenpanon kannalta ongelmallisena, koska palkkakustannukset muodostavat noin 90 prosenttia toimintamenoista, jolloin alhaisillakin palkankorotuksilla on suuri vaikutus resurssien riittävyyteen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että maakuntien kehittämisohjelmien tueksi maakunnissa valmistellaan alueellisia ja paikallisia sekä laaja-alaisia työllisyysohjelmia, jotka pureutuvat alueellisiin ja paikallisiin erityisongelmiin. Työministeriön tulee rohkaista eri tahoja ohjelmien tekoon. Niissä tulee huomioida myös toimintaympäris-

tön toimivuus, esimerkiksi asuntopolitiikka ja liikennejärjestelyt.

Työllisyysperusteiset investoinnit

Esityksessä ehdotetaan työllisyysperusteisiin investointeihin tarkoitettua määrärahaa vähennettäväksi nykyisestä. Valiokunta pitää määrärahan pienentämistä epätarkoituksenmukaisena, koska työttömyyden alueelliset erot ovat pysyneet suurina. Määrärahaa käytetään investointeihin, joilla edistetään uusien työpaikkojen syntymistä ottamalla samalla huomioon myös alueelliset työllisyysnäkökohdat. Työllisyyden kehominen tasaisesti eri alueilla edellyttää uusia työpaikkoja luovien investointien suuntaamista korkeasta työttömyydestä kärsiville alueille. Työpaikkojen syntyminen kasvukeskusten ulkopuolelle vähentää työvoiman alueellisen liikkuvuuden aiheuttamia ongelmia sekä työvoimaa menettävillä että vastaanottavilla alueilla.

Palkkaperusteinen työllistämistuki

Palkkaperusteisen työllistämistuen määrärahoja valtionhallinnolle, kunnille ja kuntayhtymille ehdotetaan vähennettäväksi työllisyyden parantumisen myötä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että työllisyystilanteen parantuessa työttömyyden rakenteelliset piirteet ovat korostuneet. Toistuvais- ja pitkäaikaistyöttömien joukko on entistä valikoidumpaa ja yli puolet viime vuoden lopun pitkäaikaistyöttömistä oli ollut yhtäjaksoisesti työttömänä yli kaksi vuotta. Työvoimapolitiikan aktiivisilla toimenpiteillä on ollut merkitystä pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Määrärahojen riittävyyttä arvioitaessa on otettava huomioon myös se, että osa määrärahoista on tarkoitus varata työttömäksi jäävien 55—59-vuotiaiden tukityöllistämiseen.

Tukityöllistämisen vaikuttavuutta arvioidaan tarkastelemalla henkilön työllistymistä avoimelle sektorille kolmen kuukauden kuluttua työllistämisjaksosta. Valiokunta pitää vaikuttavuusarviointia tärkeänä, mutta muistuttaa, että tukityöllistämistä kohdistetaan myös kaikkein

vaikeimmin työllistettäviin ja syrjäytymisvaarassa oleviin henkilöihin, joiden työllistymisdennäköisyys ei ole kovin suuri. Tällaisen työllistämisen vaikutukset eivät tule huomioon otetuiksi työllistymisvaikutuksen tarkastelulla. Tukityöllistämässä tulee ottaa huomioon myös työttömän näkökulma ja työnhakusuunnitelma; tukityö on rakennettava henkilön tarpeiden ja työllistyvyyden lähtökohdista.

Ammatillinen koulutus

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen tarkoituksena on edistää ja ylläpitää työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa sekä torjua työttömyyttä ja poistaa työvoimapulaa. Työministeriön hallinnonalaan kuuluva koulutus täydentää opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvaa ammatillista peruskoulutusta. Valiokunta korostaa työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen, jonka kohderyhmänä on erityisesti työttömät, merkitystä aktiivisessa työvoimapolitiikassa ja ministeriöiden välisen yhteistyön välttämättömyyttä koulutusjärjestelmien ja -tarjonnan tarkoituksenmukaisessa yhteensovittamisessa.

Työvoiman ammatitaidon lisääminen ja ajan tasalla pitäminen sekä koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaaminen on suuri haaste ammatilliselle koulutukselle. Ikääntyvien ja ikääntyneiden henkilöiden työelämässä pysyttämiseksi on heidän puutteelliset tietonsa ja taitonsa saatettava vastaamaan muuttuvan työelämän vaatimuksia. Myös nuorien ammatitaidossa esiintyy puutteita, joiden korjaamiseen tarvitaan ammatillista koulutusta. Esimerkiksi Uudellamaalla on nuoremmassa ikäluokassa, erityisesti 20—24-

vuotiaissa, runsaasti henkilöitä, joilla ei ole ammatillista koulutusta.

Eduskunnassa on useaan otteeseen (esim. VaVM 46/1996 vp — HE 103/1996 vp, TyVL 3/1997 vp — K 5/1996 vp ja TyVL 9/1998 vp — HE 105/1998 vp) kiinnitetty huomiota työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen laadullisten tavoitteiden ensisijaiseen merkitykseen. Koulutuksen vaikuttavuutta on valiokunnan mielestä edelleen lisättävä kehittämällä koulutuksen tarjoajien ja työnantajien yhteistyötä, järjestämällä työelämäläheistä täsmäkoulutusta, huomioimalla alueiden erilaiset tarpeet ja korostamalla koulutuksen tutkintopainotteisuutta.

Suomessa on samanaikaisesti korkean työttömyyden aikana esiintynyt työvoimakapeikkoja eräillä teollisuuden aloilla, kuten elektroniikka-teollisuudessa ja tietotekniikan alalla. Työvoiman kysynnän elpymisen lisää työvoimakapeikkojen esiintymisriskiä. Työvoimakapeikkojen ehkäisemiseksi ja poistamiseksi koulutuksen on oltava suunnitelmallista ja työelämäläheistä. Valiokunta pitää hyvänä, että oppisopimuskoulutuksen osuutta toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa lisätään. Uusien oppisopimuskoulutuspaikkojen lisääminen onnistuu tarkistamalla työnantajalle maksettavia koulutuskorvauksia vastaamaan nykyistä paremmin toiminnasta aiheutuvia kustannuksia.

Lausunto

Lausuntonaan työasiainvaliokunta kunnioittavasti esittää

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
vpj. Kari Kantalainen /kok
jäs. Tuula Haatainen /sd
Leea Hiltunen /skl
Anne Huotari /vas

Kyösti Karjula /kesk
Risto Kuisma /rem
Esa Lahtela /sd
Jouni Lehtimäki /kok
Pirkko Peltomo /sd

TyVL 6/1999 vp — HE 40/1999 vp

Tero Rönni /sd

Raija Vahasalo /kok.